

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/207/182/94

SPOŁECZNA OCENA AKCJI „CZYSTE RĘCE”

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W ostatnim tygodniu października '94 wicepremier Włodzimierz Cimoszewicz przedstawił wyniki prowadzonej od kilku miesięcy akcji "czyste ręce". Reakcje mass mediów i polityków były zróżnicowane - od pełnej aprobaty dotyczącej sposobu jej przeprowadzenia do różnych form protestu przeciw politycznemu charakterowi akcji. Przypomnijmy, że minister spraw zagranicznych Andrzej Olechowski złożył na ręce premiera prośbę o dymisję, która nie została jednak przyjęta. Miesiąc temu blisko trzy czwarte badanych¹ było zdania, że urzędnicy państwowi zasiadający w radach nadzorczych i zarządach przedsiębiorstw nie powinni dostawać z tego tytułu dodatkowych wynagrodzeń, ci zaś, którzy je otrzymywali, powinni zwrócić (57%), być zwolnieni ze stanowisk (49%), a ich nazwiska powinny być podane do publicznej wiadomości (73%). Interesowało nas, jak obecnie opinia publiczna ocenia akcję "czyste ręce", jak postrzega motywy jej przeprowadzenia i czy wierzy w jej skuteczność w walce z nieprawidłowościami naszego życia publicznego²?

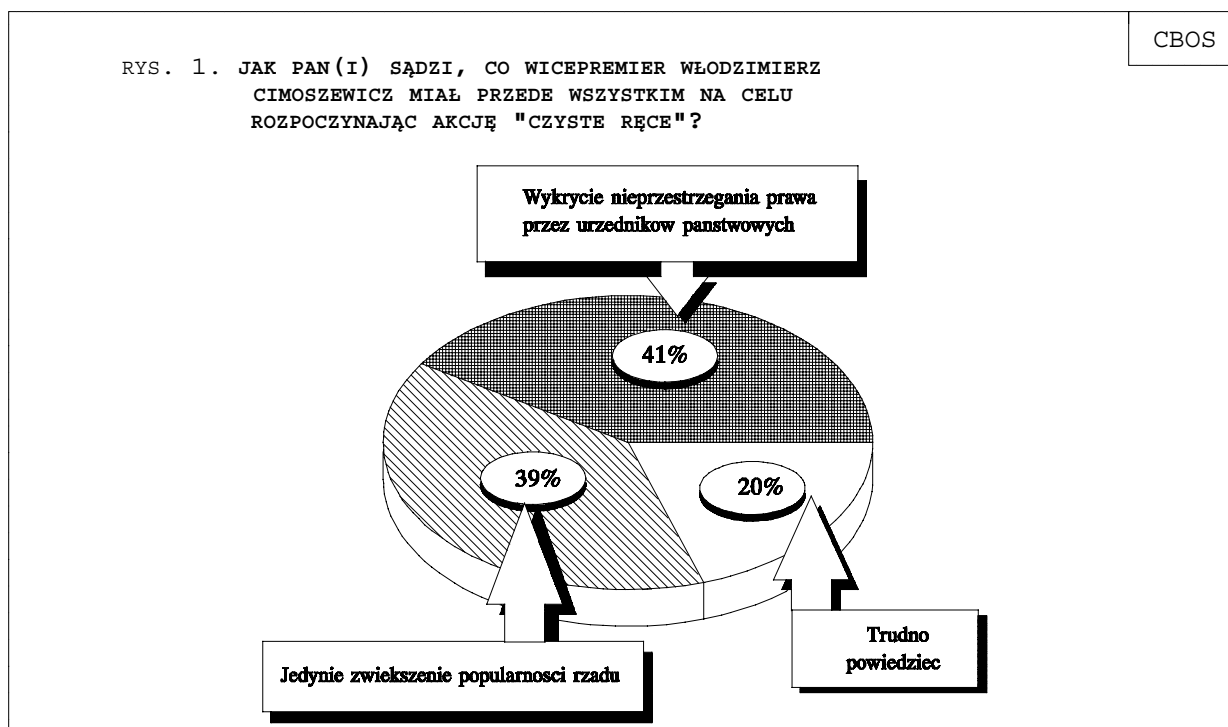
Czym kierował się wicepremier Włodzimierz Cimoszewicz?

Poglądy respondentów w kwestii oceny motywów podjęcia przez wicepremiera Cimoszewicza akcji "czyste ręce" są podzielone.

---

¹ Por. komunikat CBOS "Czyste ręce", październik '94.

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (54), 3-7 listopada '94, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1237).

O merytorycznych motywach działań ministra sprawiedliwości częściej niż inni przekonani są bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani, badani mający lewicowe poglądy polityczne, zwolennicy SLD. Natomiast instrumentalne powody akcji wicepremiera Cimoszewicza częściej niż inni dostrzegają przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, robotnicy wykwalifikowani, prywatni przedsiębiorcy, badani interesujący się polityką, deklarujący poglądy prawicowe. Opinię, że akcja miała jedynie na celu zwiększenie popularności rządu podzielają - wśród wyborców partii politycznych - zwolennicy zarówno opozycji pozaparlamentarnej, jak i partii opozycyjnych reprezentowanych w Sejmie. Warto dodać, że ocena motywów działania Włodzimierza Cimoszewicza przez sympatyków PSL nie odbiega istotnie od opinii całego społeczeństwa. Być może łączy się to z niejednoznaczną postawą premiera, który - w związku z prośbą o dymisję złożoną przez ministra spraw zagranicznych - zwrócił się do Trybunału Stanu o rozstrzygnięcie, czy rzeczywiście, tak jak to utrzymuje minister sprawiedliwości, doszło do działań niezgodnych z prawem.

Ocena konsekwencji

Zdaniem ponad połowy badanych, akcja "czyste ręce" doprowadzi do zahamowania w przyszłości praktyki pobierania dodatkowych wynagrodzeń przez urzędników.

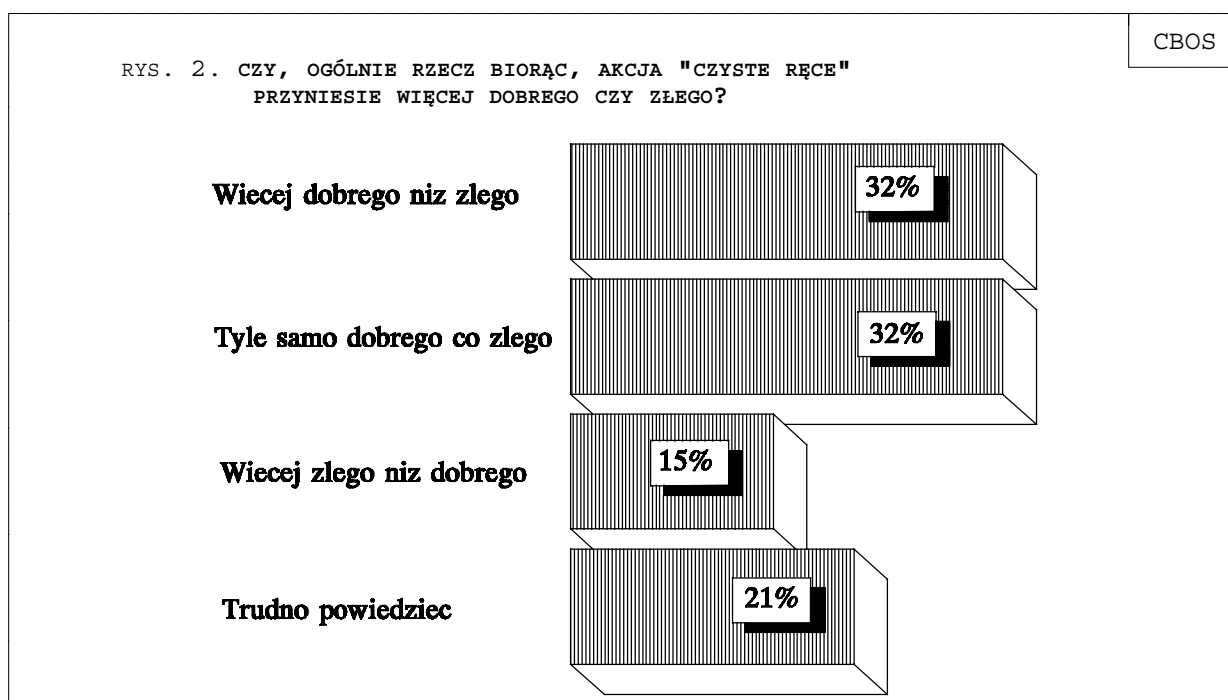
Tabela 1

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, akcja "czyste ręce" doprowadzi do:	Wskazania respondentów		
	tak	nie	trudno powiedzieć
- zahamowania w przyszłości praktyki pobierania dodatkowych wynagrodzeń przez polityków i urzędników	52	30	18
- wykrycia większości przypadków pobierania przez urzędników państwowych dodatkowych wynagrodzeń w spółkach Skarbu Państwa	49	36	15
- publicznego ujawnienia wszystkich nazwisk tych urzędników	34	51	15
- zwolnienia ze stanowisk osób, których to dotyczy	34	44	22
- zwrotu nieprawnie pobranych wynagrodzeń	22	59	19

Niemal połowa respondentów sądzi wprawdzie, że ministrowi Cimoszewiczowi uda się wykryć większość przypadków nieprawidłowości w pobieraniu dodatkowych wynagrodzeń, jednak jest sceptyczna w ocenie, czy opinia publiczna zostanie o tym w pełni poinformowana. Jedynie jedna trzecia badanych uważa, że nazwiska wszystkich urzędników zostaną podane do publicznej wiadomości. Taki sam odsetek ankietowanych jest zdania, że akcja "czyste ręce" doprowadzi do zwolnienia tych urzędników ze stanowisk, a jedynie co piąty badany wierzy, że zwrócą oni nieprawnie pobrane pieniądze.

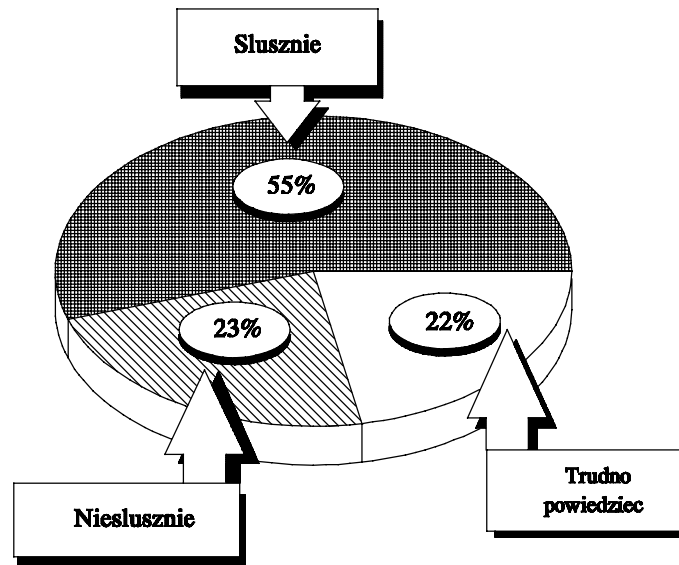
Ogólnie rzecz biorąc, opinia publiczna jest raczej sceptyczna w ocenie pozytywnych konsekwencji tej akcji. Tylko niespełna jedna trzecia badanych sądzi, że przyniesie ona więcej dobrego niż złego.

Przekonanie, że akcja przyniesie więcej skutków pozytywnych niż negatywnych, częściej niż inni wyrażają rolnicy, badani nie uczestniczący w praktykach religijnych, deklarujący poglądy lewicowe. Natomiast najbardziej krytycznie oceniają przedsięwzięcie ministra sprawiedliwości kadra kierownicza i inteligencja, ankietowani mający wysokie dochody, deklarujący poglądy prawicowe.

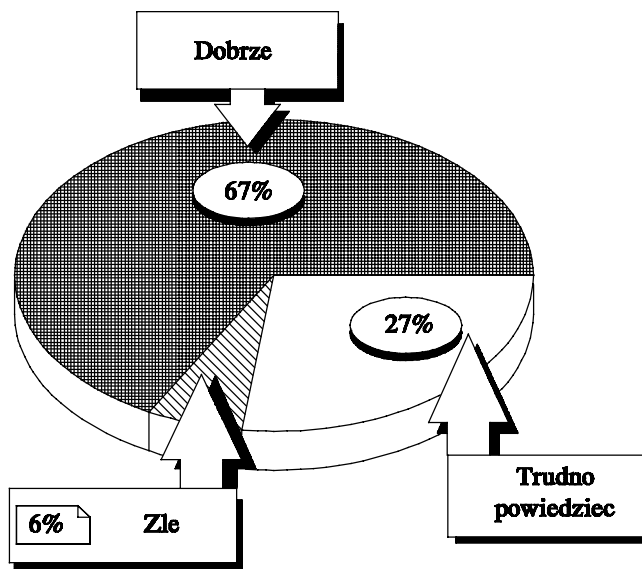
Jedną z konsekwencji tej akcji było spektakularne wystąpienie ministra Olechowskiego, w którym zapowiedział on swoją dymisję. Ponad połowa badanych uważa, że postąpił słusznie.

RYS. 3. W RAMACH AKCJI "CZYSTE RĘCE" WICEPREMIER WŁODZIMIERZ CIMOSZEWICZ WYMIENIŁ MINISTRA ANDRZEJA OLECHOWSKIEGO JAKO JEDNĄ Z TYCH OSÓB, KTÓRE NIEZGODNIE Z PRAWEM POBIERAJĄ WYNAGRODZENIE ZA UDZIAŁ W RADZIE NADZORCZEJ SPÓŁKI Z UDZIAŁEM SKARBU PAŃSTWA. W ZWIĄZKU Z TYM MINISTER OLECHOWSKI PODAŁ SIĘ DO DYMISJI. CZY, PANA (I) ZDANIEM, MINISTER OLECHOWSKI POSTĄPIŁ SŁUSZNIE CZY TEŻ NIE, PODAJĄC SIĘ DO DYMYSJI?

Przeświadczeni o słuszności decyzji Andrzeja Olechowskiego są przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, badani interesujący się polityką, deklarujący poglądy prawicowe. Są oni zarazem bardziej krytyczni w ocenie motywów i konsekwencji akcji "czyste ręce". Można więc przypuszczać, że uznając słuszność decyzji ministra Olechowskiego solidaryzują się raczej z nim - w ich odczuciu pokrzywdzonym - niż z ministrem sprawiedliwości żądającym bezwzględного przestrzegania prawa. Wydaje się, że sympatia większości społeczeństwa do Andrzeja Olechowskiego ma swoje źródło w pozytywnej ocenie jego działalności na stanowisku ministra spraw zagranicznych.

RYS. 4. CZY, PANA (I) ZDANIEM, MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH ANDRZEJ OLECHOWSKI DOBRZE WYKONYWAŁ SWOJE OBOWIĄZKI CZY TEŻ NIE?

Założenia i cele akcji "czyste ręce" były wprowadzone przez opinię publiczną akceptowane, jednak jej końcowy efekt nie wzbudził społecznego entuzjazmu, przyjęto ją raczej sceptycznie. Wydaje się, że podstawową kwestią³ różnicującą ogólną ocenę skutków akcji była motywacja, jaka przyświecała Włodzimierzowi Cimoszewiczowi.

Tabela 2

Akcja "czyste ręce" przyniesie więcej dobrego niż złego, bo:	Współczynniki BETA
- wicepremier Cimoszewicz rozpoczynając ją miał przede wszystkim na celu wykrycie nieprzestrzegania prawa przez urzędników państwowych	0.33
- doprowadzi do wykrycia większości przypadków pobierania przez urzędników państwowych, dodatkowych wynagrodzeń w spółkach Skarbu Państwa	0.17
- doprowadzi do zahamowania w przyszłości praktyki pobierania dodatkowych wynagrodzeń przez polityków i urzędników	0.12
- działalność NIK nie służy dobrze społeczeństwu	0.07
- doprowadzi do zwolnienia ze stanowisk osób, których to dotyczy	0.07
R kwadrat = 0.25	

³ Zastosowano analizę regresji metodą *stepwise*.

Badani dostrzegający w działaniach ministra sprawiedliwości dążenie do zwiększenia popularności rządu sądzą, że akcja ta przyniesie więcej złego niż dobrego. Na pozytywną ocenę - poza jej merytorycznym aspektem - wpływa przypuszczenie, że doprowadzi ona do wykrycia większości przypadków pobierania dodatkowych wynagrodzeń oraz do zahamowania tego rodzaju praktyk w przyszłości.

Wprawdzie nie ma bezpośredniego związku między oceną akcji "czyste ręce" a oceną działania NIK, jednak - uwzględniając wpływ opinii o jej socjotechnicznej lub merytorycznej genezie oraz o sukcesie lub porażce w wykryciu i zahamowaniu praktyk, przeciw którym została podjęta - negatywna ocena działalności NIK sprzyja ogólnie pozytywnej opinii o ostatnich działaniach ministra Cimoszewicza. Innymi słowy, ci, którzy są przekonani, że minister Cimoszewicz kierował się względami merytorycznymi i akcja "czyste ręce" doprowadzi do wykrycia przypadków pobierania dodatkowych wynagrodzeń i zahamowania tego procederu w przyszłości, skłonni są raczej negatywnie oceniać pracę NIK. Na ogólną pozytywną ocenę akcji miało też wpływ przypuszczenie, że urzędnicy pobierający dodatkowe wynagrodzenia w spółkach Skarbu Państwa zostaną zwolnieni ze swoich stanowisk.

★

★

★

Akcja "czyste ręce" zyskała w sumie umiarkowaną akceptację badanych. Ważne jest doprowadzenie jej do końca, aby społeczeństwo było przekonane, że spełniła ona swoje zadanie. Przyczyną sceptycznego przyjęcia przez część opinii publicznej może być, z jednej strony, postrzeganie jej aspektu politycznego, z drugiej zaś - brak wiary w konsekwentne rozliczenie urzędników odpowiedzialnych za pobieranie dodatkowych wynagrodzeń za udział w pracach rad nadzorczych spółek Skarbu Państwa.

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, co wicepremier Włodzimierz Cimoszewicz miał przede wszystkim na celu rozpoczynając akcję "czyste ręce"? 1 - Wykrycie nieprzestrzegania prawa przez urzędników państwowych; 2 - Jedynie zwiększenie popularności rządu (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	39	20	1236
Płeć				
Mężczyźni	42	41	17	588
Kobiety	41	37	23	648
Wiek				
do 24 lat	45	38	17	135
25-34	44	37	18	203
35-44	38	51	12	280
45-54	43	42	15	240
55-64	41	33	27	201
65 lat i więcej	37	27	36	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	29	24	467
Miasto do 20 tys.	40	42	18	142
od 21 do 100 tys.	39	44	17	262
101-500 tys.	38	44	18	233
501 tys. i więcej mieszk.	32	52	16	132
Region				
Północny	41	43	16	144
Zachodni	39	44	17	125
Środkowozachodni	49	30	21	173
Środkowy	28	47	25	233
Wschodni	46	35	20	149
Południowo-wschodni	48	34	19	193
Południowo-zachodni	41	40	19	219
Wysztalcenie				
Podstawowe	42	28	30	442
Zasadnicze zawodowe	43	39	18	322
Średnie	40	47	13	373
Wyższe	34	57	9	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	31	61	8	74
Prac.umysł.niż.szczebła	41	43	16	107
Pracownicy fiz.- umysł.	38	47	15	59
Robotnicy wykwalifikowani	39	49	12	156
Robotnicy niewykwalifik.	60	29	11	62
Rolnicy	45	34	22	107
Prywatni przedsiębiorcy	38	49	14	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	39	32	29	393
Uczniowie i studenci	39	45	15	38
Bezrobotni	52	28	20	91
Gospodynie domowe i inni	40	36	25	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	46	34	20	341
1250 tys. - 1999 tys.	40	34	26	268
2000 tys. - 2749 tys.	41	43	17	321
2750 tys. - 3249 tys.	36	47	17	118
3250 tys. i powyżej	40	46	15	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	37	25	501
Średnie	44	40	16	563
Dobre	40	43	17	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	40	50	11	131
Średnie	43	46	11	533
Małe lub żadne	40	30	30	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	50	23	79
Raz w tygodniu	42	36	21	694
Kilka razy w roku	43	39	17	344
W ogóle nie uczestniczy	37	47	17	118
Poglądy polityczne				
Lewica	63	27	10	246
Centrum	42	42	16	394
Prawica	28	62	11	257
Trudno powiedzieć	34	26	39	337

Tabela 2. Czy, ogólnie rzecz biorąc, akcja "czyste ręce" przyniesie więcej dobrego czy złego? 1 - Więcej dobrego niż złego; 2 - Tyle samo dobrego co złego; 3 - Więcej złego niż dobrego (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	32	15	21	1235
Płeć					
Mężczyźni	34	30	15	20	588
Kobiety	29	33	15	22	647
Wiek					
do 24 lat	24	45	9	22	135
25-34	35	35	15	16	203
35-44	32	35	17	16	280
45-54	25	35	23	17	239
55-64	38	24	13	25	201
65 lat i więcej	36	20	9	35	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	39	27	8	25	467
Miasto do 20 tys.	26	47	17	9	142
od 21 do 100 tys.	28	27	20	24	262
101-500 tys.	28	37	16	19	232
501 tys. i więcej mieszk.	27	31	26	16	132
Region					
Północny	36	35	17	12	144
Zachodni	27	45	11	16	125
Środkowo-zachodni	41	28	11	20	173
Środkowy	22	35	19	24	233
Wschodni	39	23	15	23	149
Południowo-wschodni	38	27	15	20	193
Południowo-zachodni	24	33	17	27	218
Wykształcenie					
Podstawowe	35	24	9	32	442
Zasadnicze zawodowe	33	32	14	21	322
Średnie	28	40	20	12	372
Wyższe	26	38	28	8	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	25	37	31	7	74
Prac. umysł. niż. szczebla	23	43	26	8	107
Pracownicy fiz.- umysł.	28	46	8	18	59
Robotnicy wykwalifikowani	25	38	16	22	156
Robotnicy niewykwalifik.	39	39	11	10	62
Rolnicy	40	21	13	25	107
Prywatni przedsiębiorcy	29	31	20	21	79
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	34	27	11	28	392
Uczniowie i studenci	39	25	14	21	38
Bezrobotni	38	32	11	20	91
Gospodynie domowe i inni	33	25	16	26	66
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys. zł.	33	29	12	26	341
1250 tys. - 1999 tys.	34	29	13	23	268
2000 tys. - 2749 tys.	35	31	15	20	321
2750 tys. - 3249 tys.	24	47	16	12	117
3250 tys. i powyżej	27	34	27	11	146
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	27	15	23	501
Średnie	30	35	14	21	563
Dobre	29	36	21	15	171
Zainteresowanie polityką					
Duże	37	28	24	11	131
Średnie	30	39	17	14	532
Małe lub żadne	32	26	11	30	571
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	38	20	16	79
Raz w tygodniu	34	31	12	23	694
Kilka razy w roku	26	35	19	21	343
W ogóle nie uczestniczy	40	24	19	16	118
Poglądy polityczne					
Lewica	47	34	11	8	246
Centrum	27	36	19	19	394
Prawica	32	33	22	13	256
Trudno powiedzieć	26	25	9	40	337

Tabela 3. W ramach akcji "czyste ręce" wicepremier Włodzimierz Cimoszewicz wymienił ministra Andrzeja Olechowskiego jako jedną z tych osób, które niezgodnie z prawem pobierają wynagrodzenie za udział w radzie nadzorczej spółki z udziałem Skarbu Państwa. W związku z tym minister Andrzej Olechowski postąpił słusznie czy też nie, podając się do dymisji?

(%)

	Słusznie	Nie-słusznie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	55	22	22	1236
Płeć				
Mężczyźni	60	22	17	588
Kobiety	51	23	27	648
Wiek				
do 24 lat	52	25	23	135
25-34	56	21	23	203
35-44	65	23	13	280
45-54	56	23	21	240
55-64	50	22	28	201
65 lat i więcej	46	23	31	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	19	29	467
Miasto do 20 tys.	57	26	17	142
od 21 do 100 tys.	53	25	21	262
101-500 tys.	59	25	17	233
501 tys. i więcej mieszk.	61	22	17	132
Region				
Północny	60	23	17	144
Zachodni	55	21	24	125
Środkowozachodni	59	21	20	173
Środkowy	56	19	25	233
Wschodni	49	26	25	149
Południowo-wschodni	53	25	22	193
Południowo-zachodni	55	23	23	219
Wysztalcenie				
Podstawowe	49	19	32	442
Zasadnicze zawodowe	56	24	20	322
Średnie	59	27	15	373
Wyższe	69	17	14	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	73	13	15	74
Prac. umysł. niż. szczebla	63	20	17	107
Pracownicy fiz. - umysł.	66	24	10	59
Robotnicy wykwalifikowani	55	31	14	156
Robotnicy niewykwalifik.	61	19	20	62
Rolnicy	59	15	26	107
Prywatni przedsiębiorcy	55	28	17	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	48	23	29	393
Uczniowie i studenci	60	24	16	38
Bezrobotni	54	24	22	91
Gospodynie domowe i inni	40	21	39	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	49	24	28	341
1250 tys. - 1999 tys.	58	19	23	268
2000 tys. - 2749 tys.	58	22	20	321
2750 tys. - 3249 tys.	55	25	19	118
3250 tys. i powyżej	61	24	15	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	23	26	501
Średnie	58	19	23	563
Dobre	58	32	10	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	69	23	8	131
Średnie	62	26	13	533
Małe lub żadne	46	19	35	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	34	23	79
Raz w tygodniu	57	20	23	694
Kilka razy w roku	55	23	21	344
W ogóle nie uczestniczy	53	26	21	118
Poglądy polityczne				
Lewica	59	25	15	246
Centrum	57	23	20	394
Prawica	65	26	9	257
Trudno powiedzieć	43	16	41	337